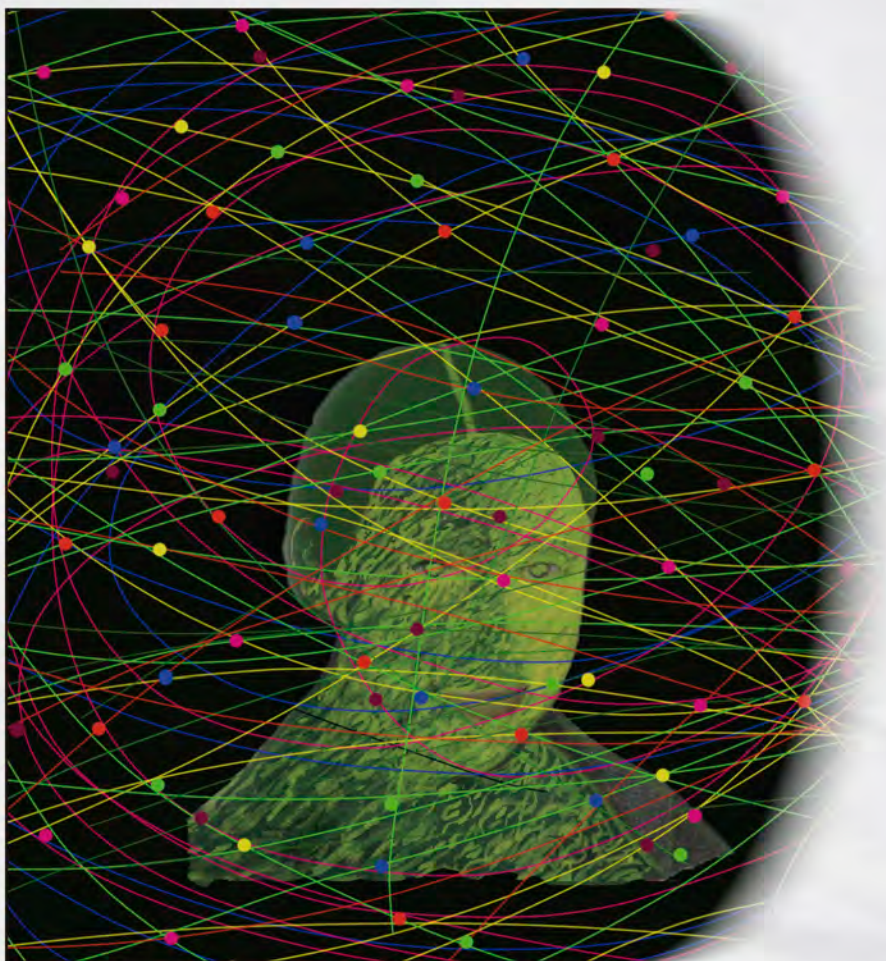

Maria Teresa Vernet

EL PERILL

i altres relats

Edició a cura de M. Àngels Cabré

EL PERILL I ALTRES RELATS

BIBLIOTECA DE TOTS COLORS

Dirigida per Magí Sunyer

MARIA TERESA VERNET

EL PERILL I ALTRES RELATS

Pròleg de M. Àngels Cabré

Amb el suport del Departament de Cultura

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Primera edició: octubre del 2024

© de la imatge de la coberta: Pere Español Bosch

© del text: hereus de Maria Teresa Vernet

© del pròleg: M. Àngels Cabré

© d'aquesta edició:

9 Grup Editorial

Cossetània Edicions

C. de la Violeta, 6 • 43800 Valls

Tel. 977 602 591

cossetania@cossetania.com • www.cossetania.com

Disseny i composició: 3 × Tres

Impressió: Romanyà Valls, SA

ISBN: 978-84-1356-440-1

DL T 787-2024

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre, ni la seva incorporació a un sistema informàtic, ni la seva transmissió en cap forma ni per cap mitjà, sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per gravació o altres mètodes, sense el permís previ i per escrit dels titulars del *copyright*.

ÍNDIX

VERNET, EL BEST-SELLER DE LA SEGONA REPÚBLICA, <i>per M. Àngels Cabré</i>	9
EL PERILL	27
DESIL·LUSIÓ	99
DUES GERMANES	129
NIT D'ARGENT	171

VERNET, EL BEST-SELLER DE LA SEGONA REPÚBLICA

De mica en mica, peça a peça, anem completant el puzle i ja en tenim gairebé la fotografia sencera. Hi veiem un grapat de dones valuoses que participen activament del periodisme i de la literatura, alhora que transformen el món dels homes en un món compartit. Les veiem escrivint als diaris i a les revistes, publicant llibres, fent-se l'ullet les unes a les altres des dels papers, dictant conferències, mesurant-se amb els seus col·legues homes i conquerint l'estima sobretot de les lectores. En resum, les veiem fent-se un lloc, alçant la veu i aprenent a modular-la. Moltes d'elles són escriptores, d'altres periodistes i la majoria ambdues coses. Jo les anomeno *les lletraferides republicanes*.

Produeix una gran satisfacció veure com es van restituint els noms i els cognoms d'una aventura col·lectiva que va transformar la fisonomia del país en aquells anys trenta del segle xx que portaren tantes novetats. És el retrat d'una «generació oblidada» presidida per la merescudament cèlebre Mercè Rodoreda, on trobem Aurora Bertrana, Anna Murià, Clementina Arderiu, Rosa Maria Arquimbau, Irene Polo, Anna Maria Martínez Sagi, Elisabeth Mulder, María Luz Morales, Llucieta Canyà, Carme Montoriol o Elvira Augusta Lewi, entre moltes altres. Sense ometre la joveíssima Teresa Pàmies, la benjamina.

Maria Teresa Vernet (Barcelona, 1907–1974) és una peça rellevant d'aquest puzzle i encara gairebé una desconeguda. Interrompuda la seva producció per l'arribada de la dictadura l'any 1939, hem d'afegir-hi un silenci voluntari —voluntari?— de gairebé dues dècades, en què el maleït franquisme descaradament anticatalanista va jugar-hi un paper principal. Vernet va morir a les acaballes de la llarga dictadura, poc temps abans de la desaparició de Franco i, evidentment, sense veure recuperats els seus ideals republicans. Ja en democràcia, a mitjan anys vuitanta del segle xx, *Les algues roges* —flamant premi Crexells l'any 1934— va ser rescatada per LaSal. Edicions de les Dones¹ en un intent per restituir Vernet a l'espai que li correspon. Des de llavors, només s'han tornat a editar dos llibres seus: novament *Les algues roges*² i *El camí reprès*³. Aquest que presentem —*El perill i altres relats*— en serà el tercer.

Són molts els autors i les autores d'aquella època ja llunyana que han quedat sepultats en l'oblit. La història de la literatura s'encarrega de garbellar l'abundant producció i es queda amb un percentatge ben petit. En conseqüència, no resultaria tan estrany que Vernet encara no hagués estat plenament rehabilitada —treta de les ombres i il·luminada com es mereix—, si no fos perquè va ser una de les autores més llegides en aquells anys de renovació. De fet, no només va comptar amb l'entusiasme del públic lector, sinó que també va gaudir del favor de la crítica. Per això en el seu cas l'ocultació és infinitament més sagnant que la de qualsevol altra autora o altre autor.

En un article publicat a *La Rambla*⁴ titulat «Les dones i les lletres», Domènec Guansé celebrava la presència de Vernet a la literatura catalana, que seguia excepcions com la mateixa Víctor Català, que no

¹ *Les algues roges* (LaSal. Edicions de les Dones, 1986. Introducció de Maria Campillo).

² *Les algues roges* (Horsori Editorial, 2007).

³ *El camí reprès* (Cossetània Edicions, 2010. Pròleg de Neus Real).

⁴ Domènec Guansé: «Les dones i les lletres» (*La Rambla*, 25 de maig de 1931).

era per casualitat que s'havia ocultat darrere d'un pseudònim masculí:

Ara les coses han canviat. Primer, ha aparegut una novel·lista catalana de to ben modern, que amb gràcia i amb tacte i sense renunciar per res a la feminitat, sap lliscar per damunt de tots els temes: no direm pas que suprimeixi prejudicis burgesos, sinó que hi especula amb un sentiment moral i crític. Parlo de Maria Teresa Vernet.

A continuació, celebrava l'existència d'Aurora Bertrana, Rosa Maria Arquimbau...

Em pregunto com hem pogut explicar durant tantes dècades la literatura de la Segona República sense parlar del que llegien tantes i tantes lectores, perquè a Vernet i a les seves contemporànies sobretot les van llegir les dones. De la mateixa manera que no podem explicar la literatura de la Transició sense explicar les autores que van narrar aquell temps nou —com ara Montserrat Roig—, com hem explicat els anys republicans a Catalunya sense gairebé ni fer menció d'una de les autores que més van triomfar-hi? Aprofitem que aquest 2024 es compleix el cinquantè aniversari de la mort de Maria Teresa Vernet —que ens va deixar a seixanta-sis anys, quan encara li quedava molt per escriure— i aprofitem que enguany també fa noranta anys que va ser la primera dona a rebre el Premi Crexells —un dels guardons emblemàtics de la literatura catalana— per a llegir-la.

Quan parlo del fet que va ser una de les autores més llegides potser pensareu que exagero. Res més lluny de la realitat. La mateixa Anna Murià —una de les protagonistes destacades d'aquest retrat de grup— va afirmar: «la seva popularitat d'aleshores és equiparable, proporcionalment, a la de Mercè Rodoreda en la postguerra».⁵ Són paraules majors. Confirmen que la importància de Vernet en aquella època fa molt més inexplicable el silenci que l'ha envoltat

⁵ «El temps i les escriptores de la Segona República». Dins el volum col·lectiu *Literatura de dones: una visió del món* (LaSal. Edicions de les Dones, 1988).

després. Podem dir que juntament amb Aurora Bertrana, que l'any 1930 va causar sensació amb els seus *Paradisos oceànics*, Vernet va ser el best-seller de l'època i els seus llibres s'exhaurien poc temps després de sortir. Així mateix, és una de les peces clau en la construcció col·lectiva de l'anomenada *dona nova*, entesa com un model de dona autònoma, alliberada de constriccions i que trenca amb les convencions.

Vernet va ser apreciada des de les primeres passes de la seva carrera literària. Va ser el que s'anomena una *figura de consens*, a excepció d'alguna veu discordant —conservadora— que la criticava per suposada amoralitat. D'ella en va dir el periodista Josep Farran i Mayoral —al pròleg a la seva primera novel·la, *Amor silenciosa*— que posseïa «un esperit més clar i més ric, més vastament comprensiu que els altres, una sensibilitat més afinada i penetradora, una ànima que sap més de cantar, una intel·ligència que sap més d'ordenar. I la virtut d'expressar-se més directament, clarament i bella que els altres». Des d'aquells inicis, no van fer més que ploure-li comentaris positius.

Ja al segle XXI ha estat Neus Real qui, en el seu assaig fundacional *Les novel·listes dels anys trenta: obra narrativa i recepció crítica*,⁶ l'ha re-integrat al lloc que li correspon, juntament amb les seves companyes de lletres, en aquest camí cap a la modernitat que inclou com deia un nou tractament de la condició femenina. Perquè als anys trenta l'antiga feminitat és enterrada i sorgeix una feminitat nova. Una feminitat d'acord amb els nous temps, on conceptes com el matrimoni o la maternitat són revisats amb ulls també nous.

Maria Teresa Vernet —talentosa, discreta, soltera— va florir per a la literatura a la segona meitat dels anys vint, que a tots els efectes van ser l'avantsala de les transformacions impulsades per la Segona

⁶ *Les novel·listes dels anys trenta: obra narrativa i recepció crítica* (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2006).

República. Des de 1926 fins a 1937 gairebé va publicar un llibre per any, fet que demostra el seu alt nivell de professionalització. Sense cap mena de dubte, la seva és una obra de joventut, perquè la va realitzar entre els vint-i-pocs i els trenta-pocs anys, com recorda Maria Campillo en la seva introducció a *Les algues roges*.⁷ Per la seva part, Neus Real parla del Premi Crexells atorgat a aquesta novel·la vernetiana com del punt d'arribada d'un projecte literari concret, una fita en una trajectòria. Escriu:

L'evolució, des de 1926, havia estat innegable; *Les algues roges*, el seu resultat més interessant. El Premi Joan Crexells havia de materialitzar el reconeixement públic a aquesta evolució i a aquest resultat; a la trajectòria vernetiana, en definitiva. En la mesura que Vernet havia estat i era la primera novel·lista del país (Mercè Rodoreda encara no l'havia desbancada d'aquest lloc), el reconeixement ho era, també, a la narrativa de l'autora.

El jurat del premi estava format per Prudenci Bertrana, Carles Soldevila, Miquel Llor, Josep Maria Capdevila i Tomàs Roig i Llop —pare de Montserrat Roig. En aquells temps, les dones encara no formaven part dels jurats i trigarien molt a fer-ho.

A les paraules de Real jo hi afegiria que, d'alguna manera, aquest premi es donava també a tota una generació de dones, a aquesta generació oblidada a la qual ens referim. Era un reconeixement a les noves veus que havien introduït en la literatura noves mirades i nous enfocaments. El Premi Crexells —potser sense que el seu jurat en fos conscient— premiava, doncs, en conjunt, les Vernet, Murià, Bertrana, Rodoreda i companyia. Reconeixia públicament la seva aportació col·lectiva amb obres que, com Murià batejava en una entrevista que va fer a Vernet, eren «fruit òptim del pensament modern» i que

⁷ *Les algues roges* (LaSal. Edicions de les Dones, 1986. Introducció de Maria Campillo).

signaven autores que eren «esperit dels nostres dies amb una visió àmplia i generosa de la vida».⁸

Vernet —que freqüentava l'Ateneu Barcelonès— no es va conformar amb contribuir a la construcció d'aquesta nova feminitat amb la seva ploma, sinó que també va formar part d'una de les iniciatives femenines més destacades d'aquells anys, el Club Femení i d'Esports de Barcelona. Fundat l'any 1928, en un començament només es va consagrar a la pràctica de l'esport i després, afegint-li al nom la «i» llatina, va dedicar-se també a l'activitat cultural. Va ser quan es va produir aquest canvi que ella es va incorporar a l'entitat. Era l'any 1931 i allà Vernet va desplegar l'activitat pública que fins llavors no havia desplegat ocupant el càrrec de presidenta del Departament d'Actuació Social.

Tornant a la seva activitat de lletraferida, cal mencionar que també va formar part de l'Associació d'Escriptors Catalans, que per primer cop va agrupar autors i autores a Catalunya. Tot i que va excel·lir en la narrativa, va practicar també la poesia. D'altra banda, mentre que la majoria de les seves companyes combinaven literatura i periodisme —i eren conegudes sobretot per la seva feina com a publicistes—, ella no va practicar aquest darrer ofici. Pel que sembla, no va tenir la necessitat d'intervenir en els debats públics que esdevenien als diaris i les revistes de l'època. Sempre que no comptem les seves col·laboracions al *Portanveu* del Club Femení, no consten més col·laboracions seves a la premsa que les purament literàries.

Filla única d'un mestre d'escola, Vernet va passar la seva infantesa a Vilanova d'Escornalbou (Baix Camp) i després la seva família es va instal·lar al barri del Raval de Barcelona, tot i que sempre va ser una enamorada del Camp de Tarragona. Encara que va acabar el batxillerat i va començar estudis superiors, una malaltia la va allunyar de la

⁸ Anna Murià: «L'obra social de dues escriptores. II. Maria Teresa Vernet, presidenta del Departament d'Actuació Social del C.F. i d'E. La seva Joventut, la seva lluita i el seu art» (*La Rambla*, 24 de desembre de 1932).

formació acadèmica. Així i tot, va continuar cultivant pel seu compte la literatura, la filosofia i també la música. Tocava el piano i cantava, i fins i tot va publicar una extensa antologia musical que recull peces rellevants de la història de la música i demostra els seus amplis coneixements en la matèria.

Versàtil com deia tant en la poesia com en la prosa, s'inicià en publicacions com *Art Novell* o *D'Ací i d'Allà*. Havia guanyat algun concurs literari menor quan es va donar a conèixer l'any 1926 amb la seva primera novel·la breu, *Maria Dolors*, que va ser guardonada en el Concurs de Novel·les de «La Novel·la d'Ara», una col·lecció popular que cada setmana publicava una ficció. A aquesta peça breu la seguirien d'altres novel·les de més extensió: *Amor silenciosa* (1927), *Eulàlia* (1928), *El camí reprès* (1930), *Presó oberta* (1931) i *Final i preludi* (1933). Amb *Les algues roges* (1934) i el premi que aquesta va merèixer li va arribar la consagració. Després publicaria una altra novel·la breu, *Elisenda* (1935). I llavors, per espatllar-ho tot, esclataria la guerra.

En total van ser sis novel·les llargues i dues breus, que en bona part van aparèixer a la «Biblioteca A Tot Vent», d'Edicions Proa —dirigida per Joan Puig i Ferrer—, un segell de molt prestigi dins de la literatura catalana. Pel mig va aparèixer el llibre de relats *El perill* (1930), que aquí recuperem i ampliem. En el transcurs de la Guerra Civil hem d'afegir a la trajectòria de Vernet un llibre més, un llibre viatger i autobiogràfic, *Estampes de París* (1937). En aquells anys qui s'ho podia permetre anava a passar una temporada a alguna capital europea i ella va fer una estada de tres mesos a la Ciutat de la Llum, entre altres coses per seguir uns cursos a la Sorbona. Això succeïa la primavera de 1931, abans de ser reclutada per a col·laborar al Club Femení i d'Esports.

No podem oblidar que en els anys de la seva màxima projecció pública, a la premsa també van parlar d'ella les seves contemporànies i la seva opinió ens interessa de manera especial. Com la veien les seves companyes de generació? Murià, que deia d'ella que portava pentinat de nena i tenia cervell de geni, la considerava a *La Nau*

(1931) «la primera figura de les joves lletres femenines a Catalunya»⁹. Per la seva banda, Mercè Rodoreda la va entrevistar per a la revista *Clarisme* (1933), en què col·laborava. La descriu com una noia sense maquillar, d'ulls foscos de «mirada noble» i acaba dient que podem esperar molt d'ella.¹⁰ I, així mateix, aquell any la va entrevistar per a la madrilenya revista *Crónica* (1933) Anna Maria Martínez Sagi, que en fa una descripció molt il·luminadora:

Maria Teresa Vernet es toda ella un hondo y acentuado contraste. Vive en un ambiente burgués y sustenta teorías avanzadas; se viste como veinte años atrás y os confiesa que, además de escritora, hubiera querido ser una danzarina notable; tiene todo el aire de una muchachita mojigata, muy soñadora y muy apegada a las tradiciones, y vive libre de prejuicios, es liberal y arremete siempre que puede contra el romanticismo *demodé*.

I acaba dient, com Rodoreda: «Es una artista, una verdadera y completa artista, de la que cabe esperar mucho de su talento y de su juventud.»¹¹

Sagi també va celebrar en aquests termes a *La Rambla* (1935) —a la secció «Món femení»— l'entrega del Premi Crexells:

Coneixedora com cap altra de la psicologia femenina, destaquen les seves novel·les pel realisme, la vibració i l'autenticitat amb què descriu els tipus femenins. Les seves protagonistes són dones de carn i ossos, que senten i viuen, valentament i profundament. D'elles fa creacions palpitals de vida i d'interès, ben allunyades de les fic-

⁹ Anna Murià: «Maria Teresa Vernet, conferenciant» (*La Nau*, 8 de novembre de 1931).

¹⁰ Mercè Rodoreda: «Parlant amb Maria Teresa» (*Clarisme*, 16 de desembre de 1933).

¹¹ Anna Maria Martínez Sagi: «Las escritoras catalanas» (*Crónica*, 29 de gener de 1933).

cions literàries i convencionals amb què es despengen molts altres escriptors.¹²

Després va venir la guerra fratricida, que ho va distorsionar tot. Com tants d'altres, el sector editorial va parar màquines i el ritme de les publicacions va viure una sacsejada mortal. A més, quan l'any 1939 la República va perdre la guerra i va començar la llarga nit del franquisme, Vernet va interrompre la seva activitat pública. No volia participar d'aquell règim assassí i censor que retallava les llibertats i prohibia la llengua catalana, la seva. També es va negar a reeditar les seves obres.

Per a Vernet la postguerra va ser llarga. No només va abandonar la creació literària, sinó que va haver d'esperar que el règim franquista afeblís el llaç que ofegava la literatura feta en català per reprendre la seva feina com a traductora, una faceta seva que no podem aquí deixar de mencionar. Va ser llavors quan va traduir obres d'Erich Fromm, Graham Greene o fins i tot *Retrat de l'artista adolescent* de James Joyce i, en un altre registre, els contes de fades de Perrault. Una autora ben completa, que, si no hagués estat pels vents de la història, hauria dut a terme una feina literària encara més fecunda.

Gairebé tot els narradors i totes les narradores s'entrenen en les distàncies curtes, i Maria Teresa Vernet no n'és una excepció. En els seus inicis literaris, va publicar contes en diverses publicacions periòdiques: «Record agredolç» (1925, *Art Novell*), «Merceneta» (1926, *Art Novell*), «Alliberament» (1926, *Art Novell*), «Vigília de Corpus» (1926, *El Dia*)... Inèdit va quedar un conte seu, «La cegueta», que data de 1925 i va presentar l'any 1926 als Jocs Florals del Rosselló. Mentre l'any 1936 va publicar un altre conte, «Cor las», a la revista

¹² Anna Maria Martínez Sagi: «L'escriptora Maria Teresa Vernet ha guanyat el premi Crexells» (*La Rambla*, 8 d'abril de 1935).

Rosa dels Vents, dirigida per Josep Janés. Igualment, inèdit va romandre el conte «Un dia de vaga», radiat l'any 1938 i que es conserva a l'Arxiu de Salamanca.

Deia abans que quan la República va perdre la Guerra Civil i es va imposar la dictadura franquista, Vernet es va prometre que no tornaria a escriure. O a publicar, no ho sabem del cert. Tot fent una excepció, l'any 1956 va aparèixer un relat seu, «Nit d'argent», al volum col·lectiu *Nit d'argent i altres narracions*, i el van seguir uns quants contes més apareguts en revistes. Molt poca cosa, comparada amb la trepidant carrera que havia fet durant els anys republicans i els immediatament anteriors a aquells. Altres contes seus —com «El descobriment», «El lloc dels records» i «La dolça vida»— van aparèixer a la segona meitat dels anys seixanta al setmanari *Tele-estel*, primera publicació escrita íntegrament en català després de la guerra, que va dirigir Avel·lí Artís, *Sempronio*.

En el llibre que teniu a les mans, hem afegit aquest darrer conte citat, «Nit d'argent», al contingut del volum *El perill* que va veure la llum l'any 1930, l'únic recull de narrativa curta que l'autora va publicar, aparegut a Edicions Proa —amb seu a Badalona— i format per tres històries: «El perill», «Desil·lusió» i «Dues germanes». Pel que fa a «Nit d'argent», quan va ser publicat l'any 1956 per l'Editorial Arimany en un petit llibret, anava acompanyat de narracions de Rafael Tasis, Roser Grau, Lluís Jordà i Màrius Falcón. En els contes reunits al volum *El perill* ja trobem el germen d'aquesta nova feminitat que de mica en mica s'allibera de cotilles i abandera una llibertat fins ara només imaginada. De la mateixa manera, el nostre afegit, «Nit d'argent», gira al voltant de l'enamorament i del paper que les dones hi juguen.

Comencem per «El perill», el conte que dona títol al volum i el més destacat. En primer lloc, cal dir que sense aquest relat la novel·la més reeixida de Vernet —*Les algues roges*— no existiria. Perquè és en aquesta història on l'autora va presentar una de les dues protagonistes de la novel·la en qüestió, Isabel Domènec, una noia moderna que desafia l'antiga feminitat fins al punt d'escandalitzar determinades

persones. Tant és així que, quan el llibre de relats es va publicar, el famós crític de *La Vanguardia* Mario Verdaguer va considerar el relat «El perill» «uno de los ataques más solapados contra la esencia más pura y más noble de la feminidad».

Sagi va sortir en la seva defensa i va respondre a la diatriba d'aquest crític al diari madrileny *La Libertad* (1931),¹³ en què acusà Verdaguer d'escandalitzar-se quan «la voz limpia, valiente y fuerte de una mujer álzase vibrante, desnuda de falsos prejuicios y absurdas preocupaciones». Llegit avui, com és evident, el relat d'escandolós no en té res; però cal que ens situem en el seu temps, en què l'herència de la submissió femenina encara era ben viva. Vernet trencava, doncs, amb el passat que obligava les dones a ser fidels a un model de feminitat que no tenia cabuda en el món nou que aspiraven a aixecar els ideals republicans.

«El perill» explica la lluita de la Isabel, enamorada per primer cop d'un company d'estudis, el Claudi. Viuen a Barcelona. Ell acaba els estudis de Dret, mentre ella comença els de Filosofia i Lletres. Ella vol mantenir a qualsevol preu la seva independència per poder-se realitzar vitalment i professionalment, i es revolta contra aquesta passió folla que l'ha embruixat. Tot i que ell veu inevitable el matrimoni per culpa del seu vincle sexual consumat, ella insisteix a veure amenaçada la seva llibertat. Maria Campillo resumeix molt bé el dilema:

El perill explica la lluita d'una noia, Isabel, per mantenir la llibertat i la independència enfront del que considera una trapa per a la seva realització personal: el sexe, vist com a força atàvica que serveix per esclavitzar la dona al mascle i que impedeix el guiatge racional de la pròpia existència.¹⁴

¹³ Anna Maria Martínez Sagi: «Maria Teresa Vernet» (*La Libertad*, 2 de gener de 1931).

¹⁴ *Les algues roges* (LaSal. Edicions de les Dones, 1986. Introducció de Maria Campillo).

Isabel rebutja l'amor romàntic —en aquest sentit, l'autora és una trencadora, una precursora d'Eva Illouz, que l'ha estudiat per desactivar-lo— i no vol de cap manera assumir que l'amor sigui a la vegada patiment, dolor. «Jo estudiava tranquil·lament i tu has vingut a trasbalsar-me tot el viure, i no en tens prou! Et deus pensar que soc una de tantes, que estudien per excusa, per esperar l'hora de casar-se amb el primer que les domini! M'has de tancar tots els camins, i només fer-me anar on te plagui, perquè saps massa que ara no soc jo, i n'abuses!», retreu al Claudi. «La Isabel fugia del Claudi. No cercava de comprendre el perquè de la passió. L'odiava perquè la reduïa a objecte malmenat i irresponsable.» D'alguna manera el destinatari del seu amor, el Claudi, devaluava el seu jo, el debilitava, l'empenyia a desertar de la seva vocació condemnant-la al matrimoni.

A una Barcelona en la qual s'apunta l'ambient universitari que més tard veurem a *Nada*, de Carmen Laforet. A una Barcelona mostrada a través de les passejades per la Rambla de Catalunya, el parc de la Ciutadella o Pedralbes, en què la joventut urbana fa excursions a Sitges o al Maresme, l'amor es presenta per a Isabel com «un etern obstacle a les seves ambicions, un perill en el camí que seguia el seu viure». Igualment, el matrimoni es planteja com una realitat opressora, limitadora, que coarta la llibertat de les dones. A *El perill* Vernet ha gosat retratar un personatge femení fort, que no es deixa arrossegar pel corrent.

El segon relat, «Desil·lusió», va ser publicat per primer cop l'any 1929 a *La Revista*. Tornem a trobar-nos en un context amorós, en què a pesar de l'estiu, que els ha separat, la noia enamorada i l'objecte del seu amor s'han anat veient. Fins i tot ella ha anat diversos cops a Barcelona des de la Cerdanya per trobar-lo amb l'excusa de fer diverses compres, tot i la preocupació dels pares, als quals no agrada gens que ell, Joaquim, sigui molt més gran o a sobre artista, en concret músic.

Som al setembre i l'Anna Francesca ha tornat a la ciutat per trobar-se amb ell. Dinen en un restaurant discret i surten a passejar i a gaudir del bon temps. En el tren de tornada a Puigcerdà, la protago-

nista comença a rumiar i a veure-li defectes que no li havia vist abans: «Avui més que mai veia aquell home fins al fons. Un amargat, un turmentós; no un pessimista feble i ploraner: més agre, ferm dins la morbosa tendència al mal. En el fons, potser, un egoïsta?» Ja arribada a la Cerdanya, passen els dies i cada cop està més convençuda que en la seva companyia no serà feliç. Li ha de tornar l'anell de compromís? Serà possible que quedin com a amics? Un altre cop la dona que pensa per si mateixa, que decideix.

Al tercer relat, «Dues germanes», l'Elionor —la germana petita— s'ha vist obligada a traslladar-se a la casa on viuen l'Amèlia —la germana gran— i el marit d'aquesta, l'Eduard. La parella ha trampejat la seva relació conjugal com ha pogut:

Tres anys de matrimoni, dos de turment. Mentre foren sols, tot anava bé: ella tenia hores de susceptibilitat malaltissa, però ell l'estimava molt encara. Després, quan morí la parenta amb la qual vivia Elionor, entrà a la casa amb ella la desavinença. I l'home anava descobrint en la muller unes petiteses d'ànima envejosa i avara que el ferien profundament. En canvi, Elionor era tan serena, tan generosa i alta!

El contrast entre les germanes és evident i de la comparació la petita en surt guanyant. Ara la jove, que ja té dinou anys, està convalescent d'una afecció pulmonar. La seva germana i el seu cunyat pensen que el millor serà portar-la dos o tres mesos a la muntanya, perquè es recuperi, i escullen els Alps. Allà l'Elionor sembla que es refà. Però també és allà on descobreix que el seu cunyat ha deixat d'estimar la seva germana i l'estima a ella. Qui prendrà la decisió final, ell o l'Elionor?

I finalment la quarta narració, «Nit d'argent», ens trasllada a l'ambient sensual de l'estiu, en què la jove Maria Cinta s'ha encaterinat d'un noi. Lamentablement, l'arribada d'una estrangera li ha pres el festejador en un tres i no res. Un vespre la noia torna del ball amb el cap cot.

Ho sabia: el festeig iniciat amb la folla il·lusió dels divuit anys, en l'ambient embriagador de l'estiueig a l'alta muntanya; i, de sobte, la nouvinguda —una alemanya també rossa però ja madura, de rostre agut i boca gran, riallera, com lassa de gustar-ho tot a la vida— li havia pres el festejador, brutalment, en una tarda.

Veient-la desanimada, la seva àvia es disposa a explicar-li una història en la qual suposadament ocupen un lloc principal les fades que floreixen en les nits d'estiu. En realitat, el que li explicarà és el seu propi enamorament. En aquest darrer relat, Vernet ens submergeix en un món de fantasia mitjançant el qual l'àvia intenta rescabalar la noia mancada d'experiència d'aquella primera il·lusió naufragada amb una història curulla d'emocions en què no falta «un vol de fades, semblant a un tel finíssim de boira».

Quatre històries que giren totes elles al voltant de la passió amorosa i que ofereixen a les enamorades sortides poc usuals, diferents de les que majoritàriament la literatura els acostumava a oferir, de la mateixa manera que les transformacions socials d'entreguerres van oferir a les enamorades de carn i ossos nous horitzons vitals per als seus desitjos i les seves inquietuds.

No és obligatori que les autores es dediquin a retratar la condició femenina, però resulta gairebé inherent a elles, de manera que al llarg de la història de la literatura han estat gairebé sempre les dones les que més s'han esmerçat a servir de mirall a l'evolució d'aquesta condició, al mateix temps que en un elevat percentatge s'han dedicat a ajudar i a consolidar les seves passes endavant des de la convicció, suposo, que la literatura pot ser motor de canvis socials.

La nova feminitat va ser la temàtica preferida de Maria Teresa Vernet, sense cap dubte: la condició femenina i els conflictes que d'aquesta se'n deriven. Va ser això el que li va valdre l'èxit especialment entre les lectores. És la seva visió fresca —com he dit abans, per alguns massa «fresca»— la que va fer d'ella l'autora best-seller de la Segona

República. En aquest sentit, Vernet és plenament deutora del seu temps en la mesura que cospa els canvis socials que es van produint al seu voltant i els articula literàriament.

No sabem res de la seva relació amb l'altre sexe, no sabem res de la seva vida sexoaffectiva —abans en dèiem «vida sentimental»—, però és evident que les relacions amoroses li van semblar el tema literari per excel·lència justament perquè permetien il·luminar els nous comportaments de les dones noves. De fet, cada època és determinada per un tipus de relació entre homes i dones, i la que ens ocupa propicia una nova feminitat que comporta també una nova masculinitat, tot i que són les dones les que impulsen les passes endavant.

La Segona República va suposar una reformulació substancial del contracte sexual. Un nou pacte entre homes i dones, dones i homes. Un pacte ja anunciat en l'obra d'antecessores com Dolors Monserdà i Carme Karr, que, tot i el seu feminisme conservador, van saber plasmar en la seva obra de ficció —pensem en la novel·la *La fabricant* o en les proses de *Clixés*— figures femenines allunyades de la resignació i consagrades a fer-se amb les regnes de les seves vides. Un canvi més que, anunciat també en la figura de la Mila, la protagonista de *Solitud*, en la qual la seva autora, Víctor Català, condensa el seu desig d'autonomia com a reacció a la llarga història de subordinació femenina. En aquestes obres ja comencem a albirar un temps nou que als anys vint i trenta del segle xx va fer un gran pas endavant també gràcies a plomes com la de Vernet.

Vernet va viure des de primera línia la construcció d'aquesta dona moderna que al seu entendre, segons va recollir dels seus llavis Murià en un article publicat a *La Rambla* (1932), «està sofrint una mena de febre de llibertat, de crisi de creixença»¹⁵. Hi va participar activament a l'hora de modelar-la no només des de la literatura,

¹⁵ Anna Murià: «L'obra social de dues escriptores. II. Maria Teresa Vernet, presidenta del Departament d'Actuació Social del C.F. i d'E. La seva Joventut, la seva lluita i el seu art» (*La Rambla*, 24 de desembre de 1932).

com demostra la seva participació en el Club Femení i d'Esports. Hem d'admetre que no hi ha grans obres mestres en aquesta generació oblidada —l'escassa formació de les autores i la brevetat de les carreres literàries d'algunes no les van fer possibles—, però sí que es produeix una clara victòria col·lectiva: haver retratat aquesta dona nova, haver-la posat al mapa literari per primer cop no com a excepció sinó com a normalitat. Aquesta dona en procés, a mig fer, encara no del tot culminada, és la gran obra de les escriptores republicanes, la seva gran fita.

Les històries de Vernet versen principalment sobre les vides de les dones i les seves relacions, gairebé sempre en conflicte amb el lloc que els està destinat com a femelles obedients, del qual s'espera que no fugin. Les situa gairebé sempre en la tessitura d'escollir entre la inèrcia i un futur volgut. Retrata els canvis d'aquella època transformadora pel que fa a les relacions entre els sexes endinsant-se en la peripècia de protagonistes situades en una cruïlla de les seves vides, que es debaten en un conflicte entre amor passional i el que podrien anomenar l'amor intel·lectual. Més enllà de la passió, té futur l'amor animal que les sacseja? Les satisfarà, l'home que han escollit? L'amor les saciarà si per culpa d'ell han de fer renúncies que no volen fer?

Són els anys en què abunden les novel·les amb nom de dona, com ara *Teresa o la vida amorosa d'una dona*, de Carme Montoriol, o la trilogia narrativa amb protagonista femenina de Carles Soldevila —*Fanny*, *Eva* i *Valentina*. Vernet ambienta les seves històries en escenaris reals i urbans tot fent servir les tècniques del fulletó i incideix en els perfils psicològics de personatges de classe mitjana o burgesa. En les seves narracions abunden dones que cabdellen il·lusions en silenci i que assumeixen la contradicció del patiment amorós, però que gairebé sempre acaben per inclinar-se per una opció diríem que feminista.

A l'altra banda de les eleccions de les protagonistes queda sovint l'opció matrimonial, en uns anys en què les relacions de parella derivaven en matrimonis que obligatòriament se suposaven duradors,

perquè el divorci encara no existia. Fins que el març de 1932 la Segona República el va aprovar. Preguntada sobre la qüestió per Mercè Rodoreda,¹⁶ que per cert confessava haver simpatitzat amb l'autora, Vernet contestava: «M'agrada... crec que està molt bé... però, a la meua manera de veure, crec que és un error tal com, encara avui, està instituïda la família: amb l'egoisme com a base, com a puntal més ferm. Jo crec que hauria d'haver-hi més llibertat, junt amb una educació proporcionadora [*sic*] d'una major responsabilitat.» Matrimoni, sí, però sense ferradures.

Vernet no creia que el matrimoni fos ni de lluny l'únic destí de les dones. I és també el que pensava Anna Maria Martínez Sagi, que en l'article que va fer en defensa de Vernet amb motiu de la publicació d'*El perill* deixava clar que la renúncia no era el camí en aquell moment, que havia d'esdevenir

[...] la hora del reconocimiento de nuestros sagrados derechos, la hora valiente, sincera y noble en la que no se nos puede obligar a renunciar a nuestros más caros ideales, a abdicar de nuestros sentimientos, a sacrificar nuestra felicidad al aceptar una unión convencional como la solución más digna y moral de una falta profundamente humana, aun a sabiendas de que fatalment nos ha de traer la desesperación, el desencanto y el dolor...¹⁷

Vernet va ser una autora que va connectar molt bé amb l'esperit de l'època, com ara ho fan les autores que parlen sense embuts de qüestions com la maternitat desobedient o la dissidència sexual. Ella va aconseguir connectar amb un munt de lectors que van veure reflectits en les seves històries els seus neguits. Així mateix, vull pensar que la seva predilecció per la ciutat de Barcelona l'apropa

¹⁶ Mercè Rodoreda: «Parlant amb Maria Teresa» (*Clarisme*, 16 de desembre de 1933).

¹⁷ Anna Maria Martínez Sagi: «Maria Teresa Vernet» (*La Libertad*, 2 de gener de 1931).

a autores com Capmany o Roig, que també convertiren la Ciutat Comtal en una protagonista més de les seves novel·les. Una autora que mereix no ser oblidada, perquè com en els pots d'essències en les seves obres trobem concentrada la flaire del seu temps. Temps de canvis sobretot per a nosaltres, les dones, temps de ruptura amb la tradició patriarcal.

M. ÀNGELS CABRÉ

EL PERILL

I

Sortint de classe, uns grups s'allunyaren vers el passeig assolellat, uns altres romangueren al vestíbul, bronzidors de rialles i discussions. En un d'ells parlaven en veu molt alta un jove i una noia, companys d'estudis. Ell acabava els de Dret, ella començava els de Filosofia. Enguany el jove volgué reunir les dues disciplines i es trobà condeixeble d'aquella noia que sempre li feu por i respecte.

Avui discutien altre cop. Ell parlava despectivament de Spinoza i de Voltaire, deia com li semblava impossible que algú pogués trobar humanes les boïroses abstraccions de l'un i les fredes dissertacions de l'altre. La noia li responia tractant-lo de confusionari, de sentimental; i com només aconseguís d'exasperar-lo es reia de la seva ira continguda. Com s'hi mesclassin els companys a crits i interrupcions, la noia es feu pas al defora i davallà els graons lentament, tot girant la mà per cordar-se el guant.

—M'atabalarien —digué a una companya—; són uns baladrers i uns apassionats. Aquell beneitó d'en Valls és un ingenu.

L'altra noia empaquetava els llibres.

—Ja te'n vas? Jo tinc una hora lliure. Vols que t'acompanyi?

—Gràcies —digué l'altra—, no et molestis.

—Com vulguis.

Van separar-se.

La noia somrigué.

—Aneu-li amb discussions, parleu-li de Spinoza, a aquesta. Si no-més pensa a trobar un home a la cantonada!

—Senyoreta Domènec —digué una veu al seu costat.

—Sou molt cerimoniós, Valls! —va somriure la noia mentre es sentia enrogir les galtes, sorpresa.

Ell es torbà.

—Encara us dura la indignació? —digué ella.

—No... —vacil·là ell—. Jo volia dir-vos... Teniu feina a aquesta hora? No? Voleu que parlem? Jo voldria que no hi hagués malentesos d'aquests entre nosaltres... En el fons estaríem d'acord si...

—Si vós penséssiu com jo o jo com vós?

Ell somrigué. La noia s'havia assegut en un banc i ell no gosava.

—Per què, malentesos? —reprengué la noia—. Vós convertiu això en qüestions personals. Us penseu que us tinc malícia? M'irrita un poc la vostra manera de discutir; i prou. Al contrari, sou vós qui... Seieu. Sou vós, com les dones, qui...

—No —va interrompre ell—. Potser m'apenen les vostres idees, però és de massa que us vull bé...

—Veieu? El que m'estranya —i va riure tot mirant-lo— és que estigueu tan encaterinat amb Rousseau.

—Per que?

—Perquè, amb la vostra mania de jutjar les idees segons les simpaties *morals* que us mereix el seu autor, em creia...

—Rousseau no és un immoral!

—Qui us ho diu? Per mi no! Però vós sou tan sever...

—No ho cregueu. No soc un purità. Potser només soc... això, un sentimental. Voltaire em posa els nervis malalts, i Spinoza, tot i els seus aires místics, és massa eixut per a plaure'm. En canvi, Rousseau és el meu tipus. Les seves errades són humanes; tot en ell ho comprenc, ho *sento* sense esforç.

—Perdreu el temps venint a Filosofia.

—Potser sí. Encara, si no ens fos imposat l'estudi de tantes absurditats retòriques i pseudocientífiques!

—Deixeu-ho, doncs. Sou massa irritable.

Ell envermellí de sobte.

—No puc deixar-ho.

—No ho entenc, doncs —digué ella; però en topar la seva mirada enrogí també.

Ara estaven de costat i parlaven d'altres coses. Febrer començava, i en l'aire tebi els borrons ja eren inflats. Venia el Carnaval, però a la noia li semblava que enguany la follia fora dolça, creadora d'ensomnis. El jove al seu costat, el Claudi Valls, no era bell ni engrescador. Era alt, prim, de galtes xuclades i molt bru. Tenia el cabell negríssim i lluent, un front alt d'impulsiu, ulls petits de mirada suau, faccions delicades, femenines. La noia el trobava harmoniós, d'un tipus físic molt apropiat al seu caràcter. «Si aquesta dolcesa fos regida per una ben pura intel·ligència!», pensava. Amb tot, li era ben plaent de mirar aquell home.